

שירותי תחבורה לאזרחים וותיקים בחולון

רקע

אחד הנושאים העולים באופן תדיר בפגישות עם תושבים ובעלי תפקידים בשירותים חברתיים וטיפוליים בעיר חולון הוא בעיית התחבורה הציבורית. לטענת כולם הרפורמה בתחבורה הציבורית בגוש דן הרעה מאוד את תנאי התחבורה הציבורית עבור התושבים הוותיקים. מנהלי שירותים לתושבי חולון הוותיקים העלו בעיה זו בישיבה משותפת (פורום זקנה). במפגש תושבים להעלאת סוגיות לתכנון, היה נושא התחבורה אחד הנושאים הבוערים והרגשיים ביותר. תושבים וותיקים טענו כי "לקחו" להם קווים ישנים שהתחלפו בצורך להחליף שנים או שלושה קווים בנסיעה אחת.

לדבריהם הצורך להשתמש במספר קווים במקום בקו אחד בכל נסיעה והמרחק לתחנת אוטובוס גורם להם לוותר על נסיעות ויציאה מהבית "וקובר" אותם בבית.

- בסקר תושבים שנערך מטעם המשרד לאזרחים וותיקים, בחודשים האחרונים נמצא כי רק 40% מהתושבים הוותיקים משתמשים ברכב פרטי בלבד, והשאר כ- 60% - נוסעים בתחבורה ציבורית, כאשר מחציתם מגוונים עם רכב פרטי ומחציתם – 30% מן הוותיקים – מסתמכים על תחבורה ציבורית בלבד. **המשמעות המספרית היא שכ-16,000 מתושביה הוותיקים של חולון עושים שימוש תדיר בתחבורה הציבורית ונשענים עליה לניהול אורחות חייהם בעיר.**

מטרת המסמך

להעלות סוגיות הקשורות בתכנון תחבורה ציבורית שרואה את האזרחים הוותיקים ונענה לצרכיהם.

סיכום המסמך: קריטריונים לתכנון מערך תחבורה לוותיקים בתוך חולון

1. **מקומות יעד להתאספות וותיקים** – מצרפת רשימה של מקומות התאספות תושבים וותיקים פורמליים- כגון מועדונים חברתיים לוותיקים או לא פורמאליים כגון גינות ציבוריות
2. **פריסת מערכת השירותים בשכונות לעומת פריסת מגורי התושבים הוותיקים.**
מרבית השירותים החשובים לתושביה הוותיקים של חולון מרוכזים בשכונות הוותיקות, שירותי התרבות מרוכזים במרכז העיר ובקרית אילון, ומרכזי הקניות באזור התעשייה. אולם תושביה הוותיקים של העיר פרוסים בכל העיר, כולל

בשכונות החדשות. ולכן יש צורך במערך תחבורה עירוני שיאפשר נגישות מהשכונות אל מרכזי השירותים העירוניים.

3. **"קו הזהב" – תחבורה למקומות "שכונתיים" (מועדון שכונתי, מתנ"ס קהילתי, מרכז מסחרי שכונתי, מרפאה שכונתית) – עם דגש לאוכלוסייה המבוגרת** - חלק מהשכונות הן רחבות ידיים ומרחקי ההליכה בהן גדולים. כשליש לפחות מתושביה הוותיקים של העיר הם מבוגרים בני 75 ויותר. ולכן יש צורך גם בהסעה פנים שכונתית. כאשר יעד הנסיעה הוא המוסדות היעודים לוותיקים בשכונה (ראו קובץ אקסל מצורף) וכן מרכזים מסחריים בשכונה וקופות חולים.

4. **תחבורה ציבורית בשישי - שבת** - בשל התלות הגבוהה של הוותיקים במערכת תחבורה ציבורית יש חשיבות לקיומה גם בימי שישי ושבת. סקר חברתי של הלמ"ס הראה כי מרבית אוכלוסיית חולון מגדירה עצמה כ"חילונית" ובין האוכלוסייה הוותיקה רוב גדול הוא חילוני. המשמעות היא שתושביה רוצים לצאת מהבית גם ביום שבת. מניעת תחבורה ציבורית ביום שבת מונעת מהוותיקים לצאת מבתייהם.

נושאי תחבורה ציבורית נוספים לתושבים וותיקים

- **נגישות לקווים היוצאים מחולון** - כל שירותי הבריאות המקצועיים נמצאים מחוץ לחולון. בעיקר בבת ים (בת-ימון) ובתל אביב (מרפאת ארלזורוב). צריך לאפשר לתושבים הוותיקים נגישות אל קווים בין עירוניים שמסיעים לאזורים אלו.
 - **מרכז יום לקשיש** - מרבית המשתמשים מגיעים בשעות הבוקר בהסעה מאורגנת. אולם המבנה עומד ריק אחר הצהרים, במיוחד מאחר והוא מנותק מאזורי מגורים ואין בקרבתו תחבורה ציבורית. לכן יש מקום לבחון ביחד עם מנהלת המקום את המועדים המתאימים להסעות למקום דבר שיאפשר לפתח פעילות נוספת אחרי הצהרים
 - **חניה** - במפגש התושבים הוותיקים העלו התושבים את הצורך ב"שמירת מקומות חניה" לתושבים וותיקים במקומות מרכזים. כיום תושבים וותיקים אינם רשאים לחנות בחנית נכים
- הצבת ספסלים ברחובות** - קיים מתח תמידי בין הצורך בספסלי ישיבה ומנוחה לבין החשש שאלו ישמשו בשעות הערב כמקום התכנסות לבני נוער ויצירת רעשים. הצורך בספסלים עלה במפגש התושבים הוותיקים ויש לבחון אמצעים להציב ספסלים באזורים עתירי וותיקים, שישמשו את הוותיקים אולם לא יוכלו לשמש את הנוער בערב (אולי ספסלים בעלי מושב אחד עם ידיות וכדומה..)

הצבת ספסלים בתחנות אוטובוס

נתונים לתכנון תחבורה ציבורית

מאפיינים דמוגרפים וגיאוגרפים של תושבים וותיקים בעיר

- בשנת 2010 מנה מספר התושבים בחולון בני 65+ כ- 27,000. הצפי לשנת 2020 הינו 36,000 ובעוד 18 שנה בשנת 2030 תמנה קבוצת הגיל המבוגרת כ- 40,000 איש.
- המשמעות היא שהעיר צריכה להיערך למערכת שירותים עבור אוכלוסיית וותיקים בשנת 2020 הגדולה בכ-30% מהאוכלוסייה הקיימת ב-2010, ולשנת 2030 אוכלוסייה הגדולה בכ-50% מהאוכלוסייה הקיימת בשנת 2010.

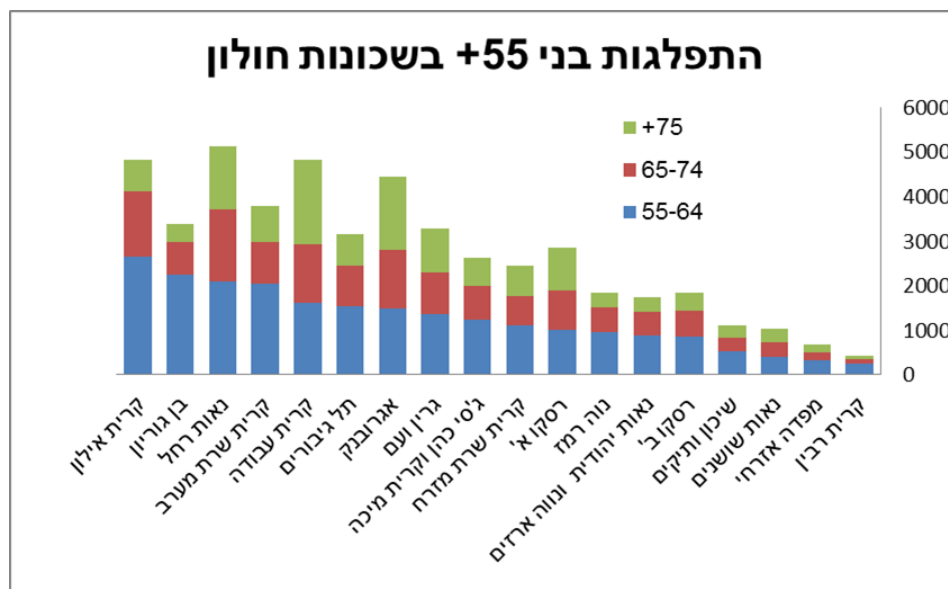
מקומות של פעילות אזרחים וותיקים לאורך היום: להשלים

מגורים

משקל התושבים וותיקים בקבוצות השכונות(100%) כל תושבי השכונה בכל הגילאים	מספר תושבים וותיקים שנת 2010 בקבוצות השכונות					
	75+	65-74	55-64	75+	65-74	55-64
				שכונת גרין, שכונת אגרוֹבֶּנֶק, שכונת קריית עבודה, שכונת עם		
	12%	9%	12%	4479	3572	4455
				שיכון ותיקים, נווה רמז, מפדה אזרחי, רסקו א' ורסקו ב', תל גיבורים		
	7%	8%	12%	2842	3433	5176
				ג'סי כהן, קרית מיכה, נאות רחל וקרית שרת		
	7%	8%	13%	3575	3928	6484
				קרית בן גוריון, רבין ואילון, נאות שושנים, נאות יהודית ונווה ארזים		
	3%	6%	12%	2184	3157	6395

החלוקה לשלוש חטיבות גילאיות מראה שהקבוצה הבאה "בני 55-64" גדולה בהרבה מהשנתונים הוותיקים ממנה. דבר שיתבטא במשקל הוותיקים בתוך השכונות. בעוד שבשכונות וותיקות קיימת מגמה סטטית של אחוז וותיקים גבוה. הרי בשכונות ה"צעירות", קרי, קריית איילון, רבין ואחרות יש גידול דרמטי במשקל ובמספר הוותיקים. בעוד שכיום בני +75 מהווים רק 3%, הרי הקבוצה הצעירה מהם 5 עד 10 שנים כפולה. וקבוצת בני 55-64 שבשנת 2020 תהיה כולה וותיקה גדולה פי ארבע.

התמונה הכוללת (ראה מפה) וגרף התפלגות הגילאים הוותיקים בשכונות מכוונים לפיזור רחב של הוותיקים ברחבי העיר, ולצורך להתארגן במערכת שירותים, הכוללת את התחבורה, בכל העיר ולא רק במוקדים וותיקים ראשיים כפי שהיה עד כה.

פוטנציאל מספר הוותיקים בחולון לשימוש בתחבורה ציבורית. (שאינם בעלי רכב פרטי)

ניתוח נתונים כלכליים של תושבי חולון מצביע על אוכלוסיית וותיקים מגוונת מבחינה כלכלית. ניתן להעריך על פי הנתונים הקיימים שכ-50% מתושבי חולון הוותיקים הם ברמה כלכלית בינונית ומעלה. 23% (6,200 תושבים וותיקים) ברמה כלכלית נמוכה מאוד (מקבלי ביטוח לאומי עם השלמת הכנסה). בטווח נמצאים קבוצת וותיקים (27%) 7,290 שעל אף שאינם מוגדרים כזכאים להשלמת הכנסה הם בעלי הכנסה מינימלית שמאפשרת קיום מינימלי בלבד. ניתן לומר בוודאות שלפחות 13,000 תושבים וותיקים בחולון הם קהל היעד הפוטנציאלי לתחבורה ציבורית. ועוד מספר אלפים מבין אלו ש"נחשבים" בעלי הכנסה בינונית ומעלה.

רמת מינוע ושימוש בתחבורה ציבורית

בסקר תושבים שנערך במסגרת תוכנית חיים בגיל מטעם המשרד לאזרחים וותיקים בתחילת שנת 2012 נמצא כי:

- 40% מן התושבים הוותיקים משתמשים ברכב פרטי בלבד, וכ-60% בתחבורה ציבורית, כאשר מחציתם מגוונים עם רכב פרטי ומחציתם – 30% מן הוותיקים – מסתמכים על תחבורה ציבורית בלבד. השימוש באוטובוסים על ידי התושבים הוותיקים בחולון הוא הדומיננטי.
- תחנות האוטובוסים נתפסות כקרובות לבית.
- לא נמצא גורם דומיננטי אשר יגביר את השימוש בתחבורה ציבורית.
- שביעות הרצון ממערכת התחבורה הציבורית ביישוב בינונית

ניתוח מיקום שירותים קיימים- מיועד לתכנון ארוך טווח לתכנון מערכות שירותים

(הטור האחרון בטבלה הוא חישוב מספר תושבים לשירות בשכונה והוא מהווה אינדיקציה למגוון וכמות מערכת השירותים בשכונה. ככל שהמספר קטן כך מספר השירותים פר תושב וותיק הוא גדול יותר.)

עיון בטבלה מעלה כי בשכונות הוותיקות ביותר- קריית עבודה, אגרובנק ובן גוריון יש את מספר השירותים הרב ביותר לשכונה ומספר התושבים הנמוך ביותר פר שירות. תולדה של מרכז העיר הוותיק שמאוכלס במגוון שירותים מרכזיים ושכונתיים. אולם שכונות אלו, המאופיינות בשנת 2011 במספר גבוה של בני 65+, עתידות

להתאפיין בירידה קלה במשקל הוותיקים בתחומם. לעומתם השכונות חדשות כגון קריית אילון, שבה יעלה מספר הוותיקים, מאופיינות או בריבוי שירותי פנאי ותרבות (הפונים לכלל האוכלוסייה) וחסרות שירותי בריאות וחברה ייעודים לוותיקים. דבר שמצמצם מאוד את סל השירותים הנגיש לוותיקים.

סיכום: קריטריונים לתכנון מערך תחבורה לוותיקים בתוך חולון

5. **מקומות יעד להתאספות וותיקים** – מצרפת רשימה של מקומות התאספות תושבים וותיקים פורמליים- כגון מועדונים חברתיים לוותיקים או לא פורמאליים כגון גינות ציבוריות
6. **פריסת מערכת השירותים בשכונות לעומת פריסת מגורי התושבים הוותיקים.**
מרבית השירותים החשובים לתושביה הוותיקים של חולון מרוכזים בשכונות הוותיקות, שירותי התרבות מרוכזים במרכז העיר ובקרית אילון, ומרכזי הקניות באזור התעשייה. אולם תושביה הוותיקים של העיר פרוסים בכל העיר, כולל בשכונות החדשות. ולכן יש צורך במערך תחבורה עירוני שיאפשר נגישות מהשכונות אל מרכזי השירותים העירוניים.
7. **הסעה שכונתית**- חלק מהשכונות הן רחבות ידיים ומרחקי ההליכה בהן גדולים. כשליש לפחות מתושביה הוותיקים של העיר הם מבוגרים בני 75 ויותר. ולכן יש צורך גם בהסעה פנים שכונתית.
8. **תחבורה ציבורית בשישי- שבת**- בשל התלות הגבוהה של הוותיקים במערכת תחבורה ציבורית יש חשיבות לקיומה גם בימי שישי ושבת. סקר חברתי של הלמ"ס הראה כי מרבית אוכלוסיית חולון מגדירה עצמה כ"חילונית". המשמעות היא שתושביה רוצים לצאת מהבית גם ביום שבת. מניעת תחבורה ציבורית ביום שבת מונעת מהוותיקים לצאת מבתיהם.